KURK DARNIĄ EUROPĄ VISIEMS

NACIONALINĖ ATASKAITA DVT 10 – LIETUVA

PAGRINDINIAI IŠŠŪKIAI NELYGYBĖS SRITYJE LIETUVOJE

NNVBO Platforma – Justina Kaluinaitė ir Gintarė Jankauskaitė
Diversity Development Group – Karolis Žibas
Lygių galimybių plėtros centras – Virginija Aleksejūnė
Ekonominių tyrimų centras – Rasa Morkūnaitė

Lithuanian National Non-Governmental Development Cooperation Organisations' Platform
FACES OF INEQUALITY
Global Call to Action Against Poverty

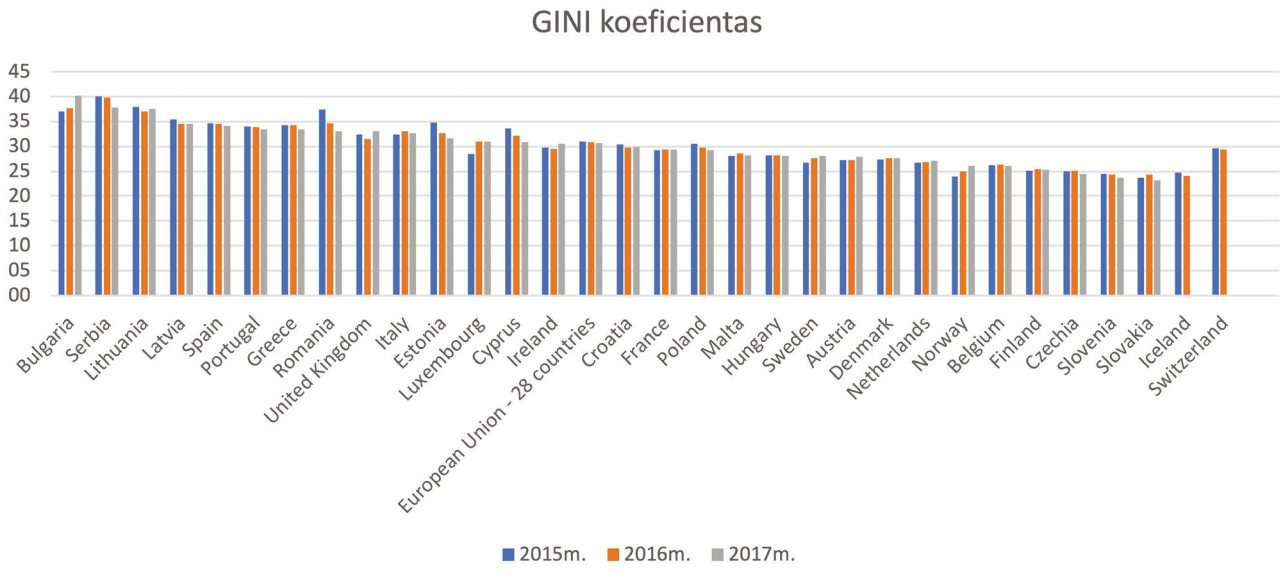
Šis leidinys buvo parengtas su Europos Sąjungos finansine parama. Už šio leidinio turinį yra atsakingi „Darni Europa Visiems" projekto partneriai, todėl šis turinys jokiu būdu negali būti laikomas Europos Sąjungos pozicija.

NACIONALINĖ ATASKAITA DVT 10 – LIETUVA

Pagrindiniai iššūkiai, su kuriais Lietuva susiduria nelygybės srityje, yra pajamų nelygybė, skirtingų gyventojų grupių atskirtis ir visuomenės požiūris į jas. Per pastaruosius dešimtmečius pajamų nelygybė daugelyje pasaulio šalių labai išaugo. Moksliniai tyrimai rodo, kad pajamų nelygybė stabdo visuomenės ir valstybės raidą. Tarp pajamų nelygybės pasekmių yra minimas ne tik skurdas, bet ir prastesnė gyventojų sveikata, didesnis mirtingumas, psichologinis stresas, nusikalstamumas, emigracija.

Pajamų nelygybė didėja dėl to, kad darbo užmokesčio pasiskirstymo skalės viršuje esančių asmenų pajamos sparčiai auga, o darbo užmokesčio negaunančių namų ūkių pajamos tokiu pat tempu nedidėja. Nors šis koeficientas kiek sumažėjo, jis vis dar yra vienas didžiausių Europos Sąjungoje (ES). 2015 m. 10 proc. turtingiausių gyventojų pajamos augo sparčiausiai ES, nors 2016 m. augimo tempas šiek tiek sulėtėjo. Kita vertus, sparčiai augant darbo užmokesčiui ir didėjant infliacijai, neturtingiausių (daugiausiai tų, kurie darbo užmokesčio negauna) gyventojų pajamos taip sparčiai neaugo. 10 proc. neturtingiausių namų ūkių koeficientas, vertinant pagal pajamų medianą, stabiliai didėjo: nuo 10,23, t. y. nuo maždaug ES vidurkio, 2013 m., iki 12,45 – vieno iš didžiausių rodiklių ES, 2016 m. Šį rinkos pajamų didėjimą taip pat lemia santykinai vienodo tarifo pajamų mokesčio sistemos negebėjimas apriboti didėjimo pajamų pasiskirstymo skalės viršuje.[1]

Skurdo rizikos lygis (gyventojų, gyvenančių žemiau 50 proc. pajamų medianos, dalis) Lietuvoje taip pat auga (žr. lentelę). Labiausiai pažeidžiamos grupės yra jaunimas, šeimos auginančios mažamečius vaikus ir vyresni nei 65 metų žmonės.

Šaltinis: Eurostat – pajamų nelygybės koeficiento rodikliai 2015 – 2017 m.

Lietuvos gyventojų, gyvenančių žemiau 50 proc. pajamų medianos, dalis, proc.

	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.	2015 m.	2016 m.	2017 m.
Skurdo rizikos lygis	14,6	13,0	11,3	13,1	11,3	14,4	15,9	16,1
Pagal amžiaus grupes								
0–17	18,9	16,6	14,5	17,8	13,5	20,2	19,9	19
18–24	17,0	15,8	13,7	12,2	12,6	12,1	17,3	20,8
25–49	16,5	14,2	11,3	13,2	11,1	13,1	12,9	12,1
50–64	15,5	13,9	12,8	13,3	12	14,7	17,2	15
65 metų ir vyresni	3,7	4,6	5,1	8,4	8,3	12,1	15,2	19,3

Šaltinis: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas

Aukštas pajamų nelygybės lygis ir prasta prieiga prie pagrindinių viešųjų paslaugų mažina nepalankioje padėtyje esančių asmenų ir kaimo vietovių gyventojų galimybes. Didelei daliai (69,2 proc.) žemos kvalifikacijos asmenų vaikų gresia skurdas (plg. su 52,4 % ES vidurkiu).

Nors ši nepalanki padėtis neatsispindi mokymosi rezultatuose tokiu mastu kaip kitose ES šalyse, dėl didelio skurdo ir socialinės atskirties lygio sunkiau gauti geros kokybės sveikatos priežiūros, vaiko priežiūros ir švietimo paslaugas. Nelygybė turi ir erdvinį matmenį. 2016 m. kaimo vietovėse esančių namų ūkių pajamų mediana sudarė tik 65 proc. miesto vietovėse esančių namų ūkių pajamų medianos. Tai yra vienas iš mažiausių koeficientų ES ir jis ilgainiui mažėja (nuo 71,7 proc. 2010 m.).

Europos Komisija labiausiai pajamų nelygybės Lietuvoje didėjimą lemiančiomis priežastimis įvardija didelius žemos ir aukštos kvalifikacijos darbuotojų užimtumo skirtumus, ribotą mokesčių sistemos progresyvumą bei socialinės apsaugos silpnumą, taip pat pabrėžia, kad Lietuvos mokesčių lengvatų sistemos priemonėmis nelygybė mažinama ne taip veiksmingai kaip kitose Europos Sąjungos šalyse[2].

2017–2018 m., siekiant mažinti skurdą ir pajamų nelygybę, buvo didinamas minimalus darbo užmokestis, padidintas neapmokestinamųjų pajamų dydis bei socialinio draudimo pensijos, padidintos valstybės remiamos pajamos, kurios ypač aktualios skurdo riziką patiriantiems asmenims, gaunantiems piniginę socialinę paramą. Taip pat taikomos priemonės, susijusios su parama vaikams bei jaunoms šeimoms įsigyjant būstą.

Lyčių lygybė

Per pastaruosius metus Lietuvos valstybė tęsė lyčių lygybės klausimo integravimą į strateginius šalies planus, atkreipdama dėmesį į vyrų ir moterų vienodų galimybių ekonominėje plotmėje svarbą šalies vystymuisi. 2018 m. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija patvirtino Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2015–2021 metų programos įgyvendinimo veiksmų planą 2018–2021 metams, kuriame numatoma tęsti lygių galimybių įgyvendinimą, segregacijos bei skirtumų mažinimą tarp lyčių, skatinant tarpinstitucinį bendradarbiavimą ir įtraukiant kitas ministerijas bei nevyriausybines organizacijas.[3] Analizuojant Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolieriaus 2018–2020 metų strateginį veiklos planą, patvirtintą 2017 m., galima teigti, kad per pastaruosius metus buvo pradėti vykdyti ar tęsiami įvairūs valstybiniai projektai, kurių tikslai orientuoti į moterų ir vyrų lygybės vietos savivaldos lygmeniu skatinimą; visuomenės, verslo bei viešojo

sektoriaus supratimo apie moterų ir vyrų lygių galimybių privalumus darbo rinkoje didinimą; diskriminacijos darbo rinkoje mažinimą; kovą su stereotipais.[4]

Lietuvos statistikos departamento (LSD) atliktas 2017 metų kiekybinis tyrimas pristato esminius faktus apie lyčių lygybės padėtį Lietuvos valstybėje. Atkreipiant dėmesį į duomenis apie vyrų ir moterų darbo užmokesčio atotrūkį pagal sektorius (pramonės, statybos ir paslaugų įmonės), bendrame šalies ūkio rodiklyje 2016–2017 metais matomas darbo užmokesčio atotrūkio padidėjimas (nuo 14,4 proc. iki 15,2 proc.).[5] Asmenų, patiriančių skurdo riziką ar socialinę atskirtį, rodikliai, iš kurių matyti, kad disponuojamosios pajamos yra mažesnės negu apskaičiuota skurdo rizikos riba, taip pat atskleidžia tendenciją, kad moterys statistiškai kur kas dažniau nei vyrai susiduria su skurdu, jo rizika ar dideliu materialiniu nepritekliumi. Didžiausią skurdo riziką patiria vienišos pensinio amžiaus moterys. Mažesnes moterų senatvės pensijas lemia būtent vyrų ir moterų darbo užmokesčio atotrūkis, kuris 2017 m. sudarė 14,2 proc., bei šeimos susitarimu pasidalyti šeiminiai įsipareigojimai, kai moterys apsisprendžia likti namie.[6]

Laiko paskirstymo rodikliai yra itin svarbūs šalies ekonomikai. Pagal Europos lyčių lygybės instituto 2016 m. duomenis matoma, kad Lietuvos reitingas, žymintis laiką, praleistą užsiimant vaikų priežiūra, namų ruoša ir socialine veikla, nukrito. Moterys daugiau laiko skiria šeimos priežiūrai bei namų ruošos darbams. O skirtumas tarp moterų ir vyrų laiko užsiimant namų ruoša yra beveik tris kartus didesnis nei laiko, praleisto rūpinantis kitais šeimos nariais.[7]

Šie laiko aspektai, kai lyčių atotrūkis ypač ryškus, glaudžiai susiję su moterų ekonomine priklausomybe ir neapmokamu darbu šeimoje, vis dar laikomu pirmine moterų pareiga ir prievole. Indeksas rodo, kad vyrai menkai įsitraukia į darbus šeimoje, todėl moterims tenka didžiausia atsakomybė už vaikų ir namų ūkio priežiūrą, kuriai jos skiria didelę savo laiko dalį. Vaikų ir kitų priklausomų šeimos narių bei namų ūkio priežiūros darbų našta riboja moterų galimybes siekti ekonominės gerovės ir nepriklausomybės.[8] Dėl šios nelygybės apribojama moterų galimybė pasinaudoti apmokamu darbu, išnaudojant savo potencialą, o tai mažina darbo našumą ir veikia būsimą šalies ekonomikos produkciją.

LSD tyrimas taip pat parodo, jog Lietuvoje 2018 metais kur kas didesnė dalis vyrų nei moterų dalyvavo priimant svarbius valstybės sprendimus. Tarp Seimo narių moterų yra mažiau nei 40 procentų, tarp diplomatinių atstovybių vadovų moterys sudaro 22 procentus (mažiau nei 2017 m.), o šalies Vyriausybėje ministrų pareigas eina tik vyrai. Lyčių lygybė dalyvaujant priimant sprendimus yra ypač svarbi ir ekonominiams šalies rezultatams. Tas pats šaltinis rodo, kad išsilavinimo požiūriu moterys Lietuvoje yra labiau išsilavinusios nei vyrai (turint omenyje aukštąjį mokslą).[9] Tai reiškia, jog nepakankamas atstovavimas kyla ne dėl moterų kompetencijos ar kvalifikacijos stokos, o galimai dėl statistinės diskriminacijos, t. y. asmenys vertinami remiantis grupės bendromis vidutinėmis charakteristikomis, o ne atskirais bruožais. Todėl, nors kvalifikuotų moterų yra, į jas dažnai neatsižvelgiama paaukštinimo ar vertinimo procesų metu. Diskriminacija lemia ne tik nevienodus rezultatus, bet ir sumažina našumą, įskaitant talentų švaistymą ir paskatų investuoti į diskriminuojamos grupės žmogiškąjį kapitalą trūkumą, o to pasekmė yra neefektyvus valstybės išteklių paskirstymas.[10]

Šie struktūrinės nelygybės tarp vyrų ir moterų aspektai leidžia daryti išvadą, kad Lietuvoje tai yra vis dar itin opi problema. Tendencijos, pagrįstos rodikliais bei statistiniais duomenimis, galbūt kyla iš vis dar visuomenėje egzistuojančių ir vyraujančių stereotipų apie moteris ir vyrus, jų vaidmenį bendrame namų ūkyje, darbo rinkoje. Nepasitikėjimas moterimis priimant svarbius sprendimus ar būdingas nusistovėjęs tradicinio šeimos modelio diskursas yra vienos iš pagrindinių moterų įgalinimo ir pažengusios lygybės visuomenėje kliūčių. Esami valstybės teisiniai pagrindai sukuria teorinį klimatą lyčių lygybei ir lygių galimybių padėčiai gerinti, tačiau praktikoje jie nėra efektyvūs. Todėl, autoritetingos Lietuvos Respublikos institucijos yra skatinamos labiau įsitraukti į inovatyvių sprendimų paieškas bei jų praktinį įgyvendinimą, pradedant nuo savivaldybių įtraukimo į lygių galimybių politikos planavimo ir įgyvendinimo procesą.

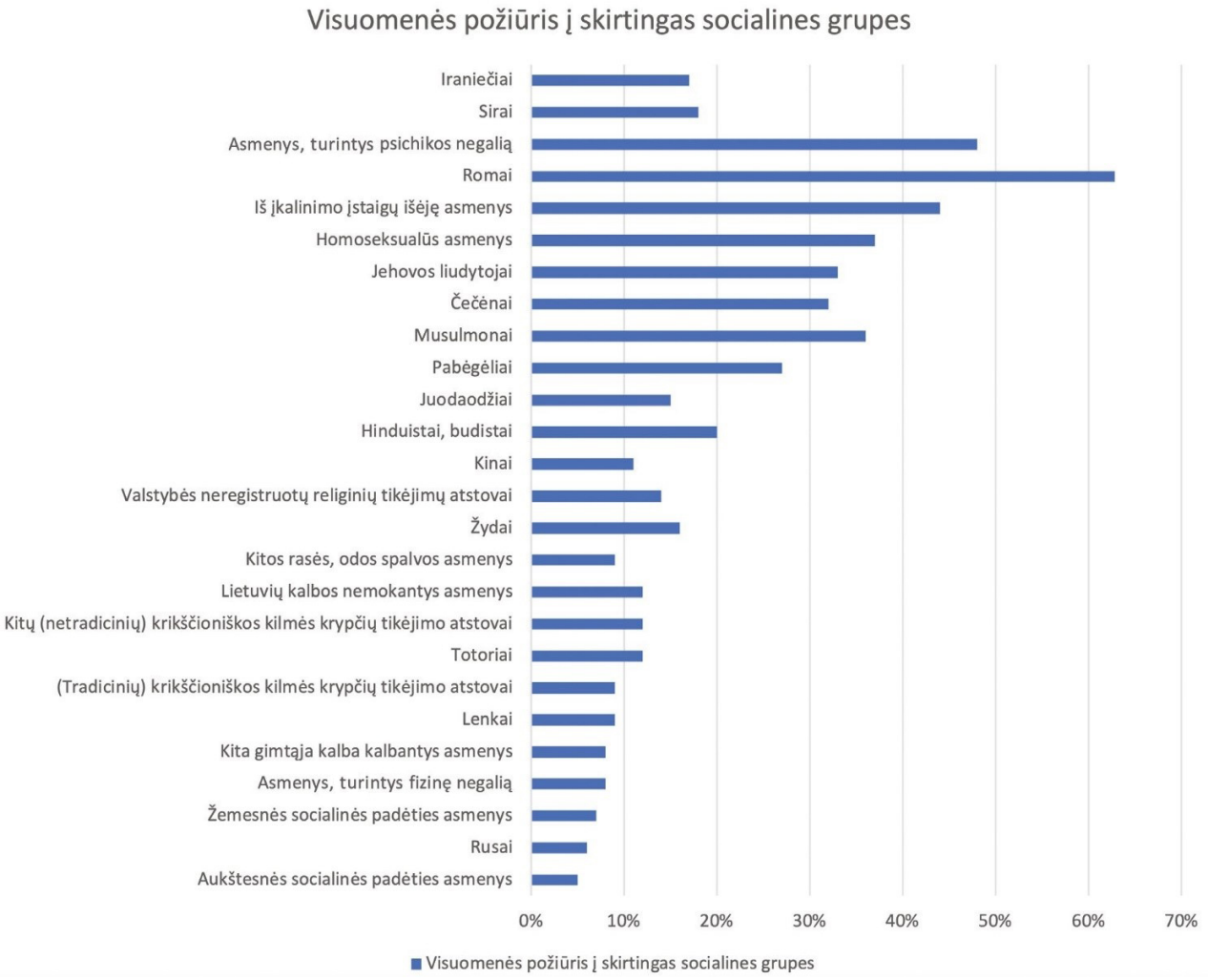
Visuomenės požiūris į atskiras socialines grupes

Lietuvos visuomenė yra labai homogeniška, todėl skirtingų socialinių grupių priėmimas kol kas dar yra pakankamai didelis iššūkis.

Viešosios nuomonės tyrimas[11] buvo atliktas 2019 m. kovo 25 d. – balandžio 10 d. Tyrimą atliko Lietuvos ir Didžiosios Britanijos rinkos ir viešosios nuomonės tyrimų bendrovė „Baltic Studies“. Apklausti 1029 Lietuvos gyventojai (15 metų ir vyresni) iš 118 Lietuvos vietų (atrankos taškų). Bandymo rezultatų paklaida neviršija 3 proc., patikimumo riba – 0,95.

Tyrimų duomenys rodo, kad romai išlieka labiausiai nepageidaujama etninė grupė Lietuvoje. Kaimynystėje su romais nenorėtų gyventi 63 proc., dirbti viename darbe – 39 proc., nuomoti būstą – 65 proc. respondentų.

Palyginti su ankstesniais metais, musulmonai vis dar išlieka mažiausiai mėgstama religine grupe. 36 proc. respondentų vengia gyventi kaimynystėje su musulmonais. Pabėgėliai, kaip ir musulmonai, Lietuvoje vertinami panašiai – 27 proc. respondentų nenori gyventi vienoje kaimynystėje. Nors individualios pabėgėlių grupės (krikščionys, politiniai pabėgėliai) yra palankiau vertinamos, bendra tendencija rodo, kad Lietuvos gyventojai dažniau mato neigiamą pabėgėlių, atvykstančių į Lietuvą, poveikį visuomenei ir valstybei. Šiais metais į apklausą buvo įtraukti keli su kultūros įvairove darbo vietoje susiję klausimai. Apklausa parodė, kad dauguma respondentų pritarė įstatymui prieš etninę ir rasinę diskriminaciją darbo vietoje bei visoje šalyje ir norėjo remti įvairias priemones, kuriomis skatinama kultūrinė įvairovė ir mažinama diskriminacija.

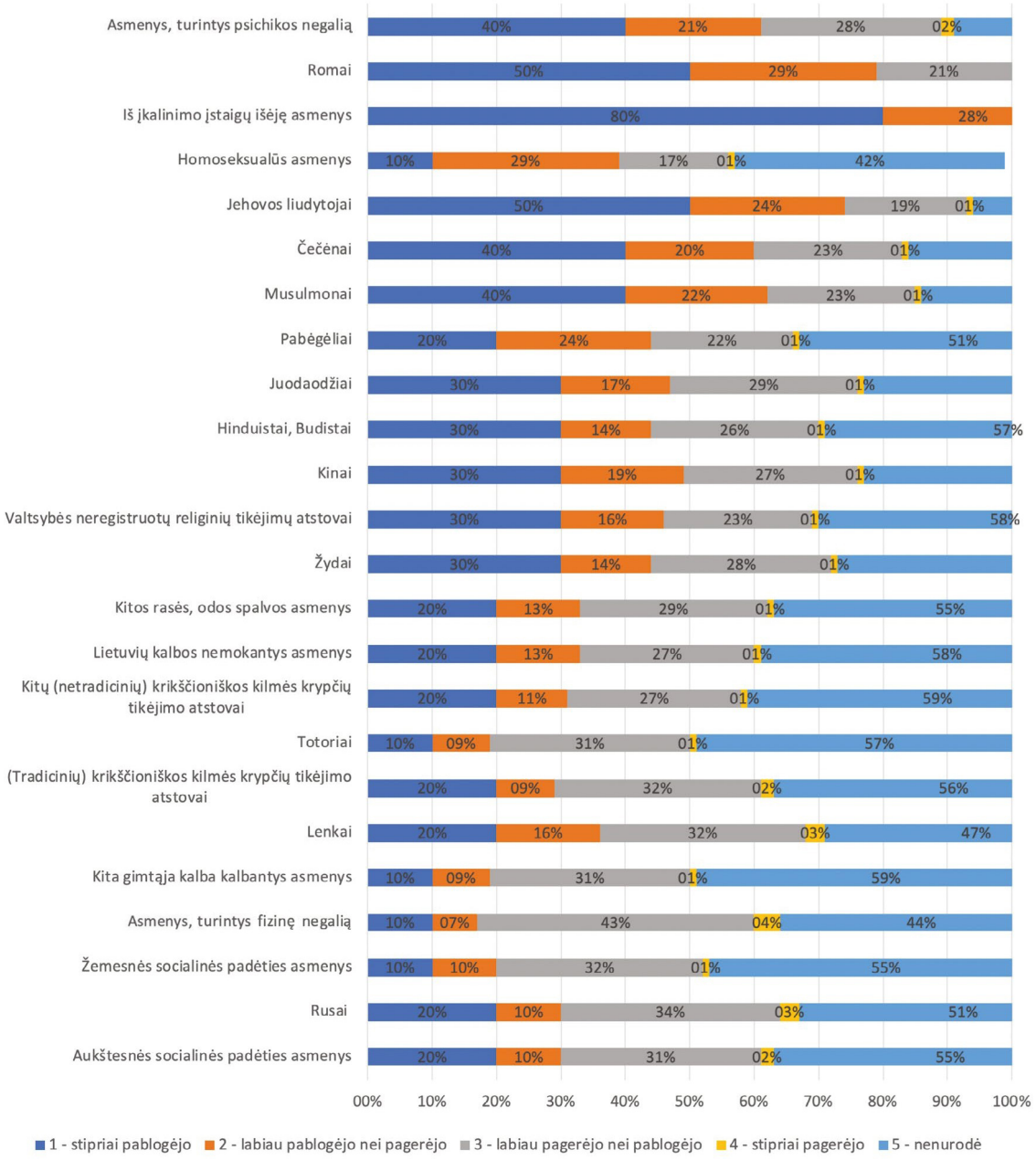

Šaltinis: Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba

Kitas Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos 2012 m. atliktas tyrimas buvo skirtas skirtingų socialinių grupių atskirčiai ištirti. Lietuvos gyventojų tolerancijai įvairioms socialinėms grupėms ir Lietuvos gyventojų diskriminacijos apraiškoms 5 metų laikotarpiu (2007–2012 m.) išnagrinėti.

Šis tyrimas[12] atskleidžia, kad šalies gyventojai yra homofobiški ir kad padėtis blogėja: homoseksualai yra ne tik itin nepageidaujami kaimynai, bet ir nepageidaujami kolegos darbe. Visuomenės požiūris į juos per pastaruosius 5 metus (respondentų nuomone) daugelyje apklaustų socialinių grupių pablogėjo. Panaši yra romų bei buvusių kalinių padėtis, ir pagal apklausos duomenis sunku tikėtis, kad situacija ateityje gerės.

Žmonės turintys psichikos negalią yra atskirti nuo visuomenės ir ypač nepageidaujami darbo aplinkoje. Piliečių nuomonė apie psichikos negalią turinčius visuomenės narius, skirtingai nei apie turinčius fizinę negalią, per pastaruosius 5 metus beveik nepasikeitė. Fizinę negalią turinčių žmonių vertinimas yra daug palankesnis: tik 7 proc. gyventojų nenori gyventi šalia jų ir 8 proc. nenori dalytis su jais darbo vietomis. Visuomenės požiūris į šią grupę gerėja greičiausiai dėl socialinių iniciatyvų ir visuomenės informavimo.

Šaltinis: Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba

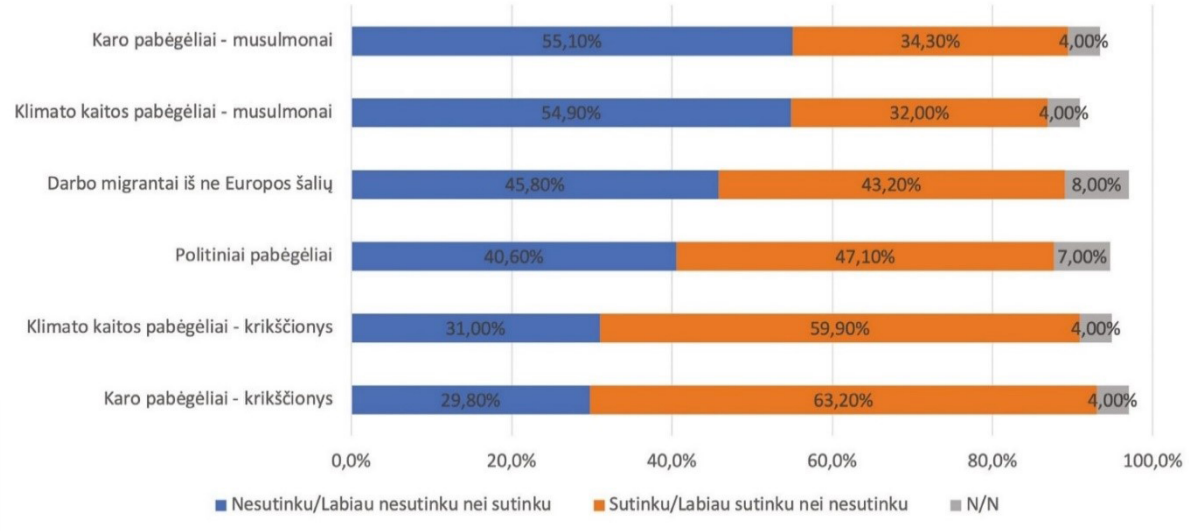
Tyrimo rezultatai rodo, kad Lietuvos gyventojų nuomonė apie imigrantus paprastai yra suformuota ne iš asmeninės patirties, o įvairių žiniasklaidos priemonių. Daugiau nei pusė respondentų teigė, kad jie niekada nematė, negirdėjo ir nebendravo su nelegaliai į Lietuvą atvykusiais ir prieglobstį gavusiais imigrantais.

Tyrimo metu taip pat buvo iškeltos ir kitos problemos: ar sutinkate/nesutinkate, kad Lietuva priimtų tokius pabėgėlius ir migrantus iš ne Europos šalių?

Remiantis apklausa, galima teigti, kad migrantams, kurie yra krikščionys visuomenė yra palankesnė, nei migrantams musulmonams. Diagramoje vaizduojama, ar respondentai sutinka priimti pabėgėlius ir migrantus iš ne Europos šalių, ar nepritaria jų priėmimui. Rezultatai aiškiai rodo didesnę musulmonų pabėgėlių diskriminaciją. Neigiamas musulmonų pabėgėlių vertinimas 20 proc. didesnis nei krikščionių pabėgėlių.

Apklausa atskleidė, kad gyventojų supratimas apie lygias teises ir žmonių diskriminaciją dėl jų kilmės, lyties, amžiaus ir kt. yra gana menkas ir per pastaruosius kelerius metus pasikeitė nedaug. Visuomenės, kaip visumos, iššūkis tebėra didinti informuotumą apie žmogaus teises ir lygias galimybes.

Apibendrinant apklausos rezultatus galima teigti, kad Lietuvos gyventojų požiūris į tam tikras grupes beveik nepasikeitė.

Šaltinis: Lietuvos socialinių tyrimų centras

Migracija[13]

10 tikslo uždavinys 10.7 skatina „įgyvendinti planuotą ir kokybiškai valdomą migracijos politiką bei palengvinti migraciją per sureguliuotą, saugų ir atsakingą žmonių judėjimą“ (JT, 2015). Nors migracijos politikos sistema nacionaliniu lygmeniu toli gražu nėra veiksminga, 2014 m. Vyriausybė akivaizdžiai pagerino migracijos valdymą, kai priėmė Lietuvos migracijos politikos gaires ir Užsieniečių integracijos politikos įgyvendinimo veiksmų planą. Net jei šie veiksmai buvo paskatinti vadinamosios pabėgėlių krizės ir ES politinio spaudimo, tai buvo pirmas kartas, kai buvo įgyvendinta aiškesnė migracijos strategija, apimanti ilgalaikius tikslus ir prioritetus (Žibas, 2015). Pagrindiniai strategijos tikslai yra nuolatinis užsieniečių integracijos sistemos tobulinimas, periodinio strateginio planavimo dokumentų išleidimas, visuomenės tolerancijos imigrantams ir etninėms mažumoms skatinimas, prieglobsčio procedūrų ir priėmimo sąlygų atitiktis ES standartams (Respublikos Vyriausybė, 2014).

Nepaisant šių pasiekimų, dar reikia daug nuveikti, kad būtų pasiekti su judėjimu susiję darnaus vystymosi tikslai. Kiti nustatyti „Darbotvarkės 2030“ tikslai yra saugios darbo aplinkos visiems darbuotojams sukūrimas, įskaitant migrantų darbuotojus, migrantų teisių apsauga ir visų formų išnaudojimo nutraukimas (JT, 2015). Pagrindinis uždavinys, trukdantis pasiekti šiuos tikslus, yra integracijos mechanizmo neveiksmingumas. Remiantis Migracijos integracijos politikos indeksų (MIPEX, 2017) rodikliais, nuo 2007 m. užsieniečių integracija nepagerėjo. Migrantai susiduria su sunkumais rasti prieinamos informacijos apie atitinkamą integraciją ir viešąsias paslaugas, švietimo sistema nėra pasirengusi priimti užsieniečių vaikus, darbo migrantams nėra suteikiama jokia tinkama ar bet kokia pagalba ieškant darbo arba tobulinant jų kvalifikaciją (ŽTSI, 2018).

Pagrindinė priežastis, kodėl prieglobsčio, migracijos ir integracijos politika ne visiškai atitinka migracijos gairių aspektus, yra neteisingas teisės aktų įgyvendinimas bei spragos strategijose. Tinkamos integracijos sistemos trūkumas lemia, kad imigrantai Lietuvoje, ypač pabėgėliai, yra labai pažeidžiama socialinė grupė. Situacija dar blogesnė, kai atsižvelgiama tik į pabėgėlius. Finansinė parama, kuri turėtų padėti pabėgėliams integruotis, nėra pakankama pagrindiniams poreikiams tenkinti, kalbos kursai nėra efektyvūs ir psichologų konsultacijos dažniausiai nepasiekiamos dėl kalbos apribojimų (ŽTSI 2018). Kartu su priešiško lietuvių požiūrio į imigraciją problema, kuri, atrodo nėra sistemiškai sprendžiama, dabartinės aplinkybės vargu ar sukuria saugią ir tvarią aplinką migrantams. Užuot sėkmingai integravęsi, migrantai, ypač pabėgėliai, yra priversti jaustis socialiai izoliuoti ir nuolat patirti ekonominį nepriteklių.

Nors nacionalinė migracijos, prieglobsčio ir integracijos politika turi esminį teisinį pagrindą, kad būtų laikomasi DVT migracijos gairių, migrantų teisių įgyvendinimo trūkumas ir nepakankamas jų svarbos įvertinimas neleidžia laikytis „Darbotvarkės 2030 m.“ standartų. Nepaisant teisinių įsipareigojimų didinti visuomenės toleranciją imigrantų ir etninių mažumų atžvilgiu, Vyriausybės institucijos išlieka pasyvios. Kai politinio bendravimo trūkumas yra derinamas su neveiksminga integracijos politika, dauguma pabėgėlių išvyksta iš šalies į kitas ES valstybes, o visuomenės požiūris į mažumas dar labiau pablogėja.

Kaip Europos Sąjungos narė, Lietuva dalyvavo ES migrantų perkėlimo programoje. Šalis įsipareigojo priimti 1105 pabėgėlius ir taip parodyti solidarumą ES ir prieglobsčio prašytojams. Tačiau socialinės apsaugos ir darbo ministerija sumažino integracijos išmokas 50 proc., taip sutrumpindama integracijos programų trukmę, vos paskelbus programos pradžią. Pasak Jungtinių Tautų vyriausiojo pabėgėlių komisaro (JTVPK) ambasadorių Lietuvoje, dabartinės pabėgėlių sąlygos šalyje nėra palankios veiksmingai integracijai. Tokios sąlygos skatina pabėgėlius išvykti į klestinčias Šiaurės ir Vakarų valstybes nares, kurios siūlo geresnius gyvenimo standartus prieglobstį gavusiems asmenims (Europos integracijos interneto svetainė, 2016). Todėl Lietuvos atsakas į vadinamąją pabėgėlių krizę yra prieštaringas. Nors šalis sutiko su kvotų sistema, Vyriausybės veiksmai neabejotinai rodo nenorą integruoti pabėgėlius.

Apibendrinant, galima teigti, kad priėmus kvotą prieglobsčio politikos pokyčiai rodo, kad politinė valia

spręsti pasaulinius klausimus, kurie nėra svarbūs nacionaliniams interesams, vis dar yra nedidelė, o dabartinis įsitraukimas į prieglobsčio politiką yra tarsi, nuleistas iš viršaus; trūksta supratimo apie globalesnį požiūrį ir pasaulyje egzistuojančias problemas ne tik visuomeniniu, bet ir politiniu lygmeniu. Svarbiausias su migracija ir darniu vystymusi susijęs klausimas yra visuomenės informuotumo apie globalius įvykius ir iššūkius stoka. Lietuviai sutelkia dėmesį į vietos problemas ir nemato ryšių tarp nacionalinių interesų ir pasaulinių procesų. Atrodo, kad visuomenė neturi supratimo apie pasaulio tarpusavio priklausomybę – visuomenė nemato savęs kaip pasaulio piliečių.

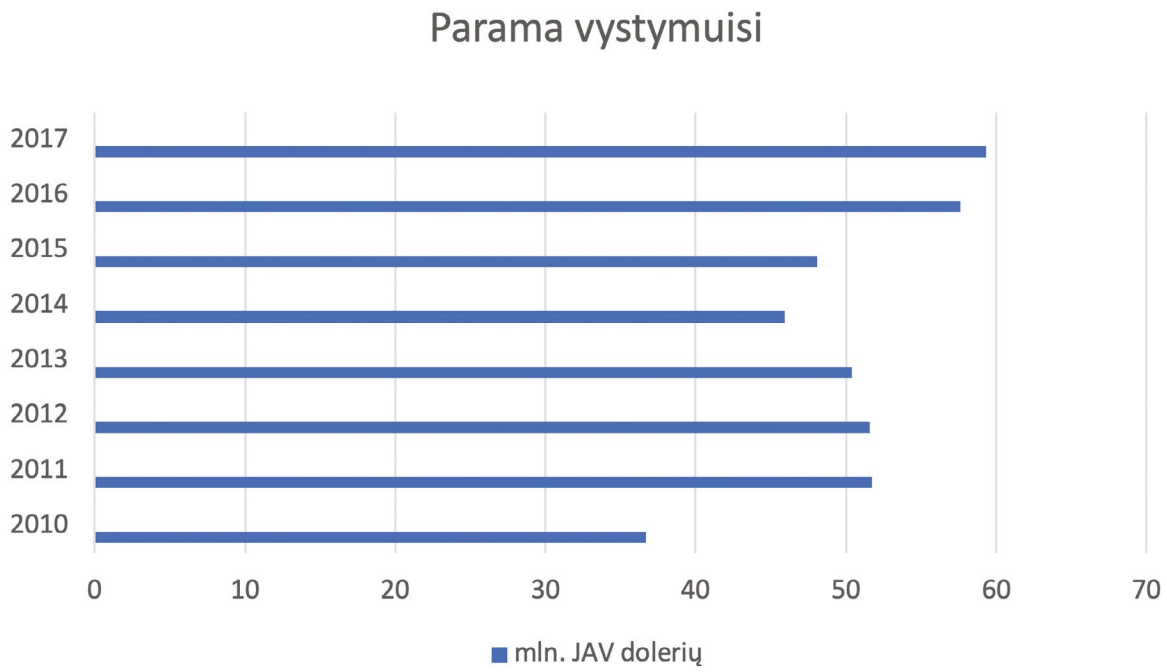
Vystomasis bendradarbiavimas

Pagrindinė sritis, kurioje Lietuva prisideda prie nelygybės mažinimo tarptautiniu mastu, yra vystomojo bendradarbiavimo veikla. Oficiali parama, kurią Lietuva skiria vystymuisi, išaugo nuo 36,7 mln. JAV dolerių 2010 m. iki 59,3 mln. JAV dolerių 2017 m.

2015–2017 m. Lietuva įgyvendino 265 vystomojo bendradarbiavimo projektus administracinių ir institucinių gebėjimų stiprinimo, teisės, energetikos, sveikatos apsaugos, švietimo srityse, vykdė projektus, skirtus pilietinei visuomenei stiprinti, lygioms galimybėms ir moterų teisėms įgyvendinti, žiniasklaidos laisvei ir pliuralizmui remti, o Lietuvos dvišalio vystomojo bendradarbiavimo veiklos geografija išsiplėtė iki 24 valstybių. Vis aktyviau vystomojo bendradarbiavimo politikos įgyvendinimo srityje dalyvauja Lietuvos nevyriausybinės organizacijos (NVO) – 2017 m. tik 22 proc. visų projektų įgyvendino valstybinis sektorius, likusius – NVO ir verslas.

Nors Europa tebėra didžiausia pasaulyje vystymosi donorė[14], Lietuva, deja, žengia žingsnį atgal. Preliminariais 2018 m. duomenimis, Lietuvos oficiali parama vystymuisi (OPV[15]) šiek tiek sumažėjo. Šis sumažėjimas oficialiai paaiškinamas sparčiai augančiomis bendrosiomis nacionalinėmis pajamomis (BNP). Lietuva turėtų įsipareigoti iki 2030 m. išleisti ne mažiau kaip 0,33 proc. bendrųjų nacionalinių pajamų (BNP), o Lietuvos oficialioji OPV 2018 m. sudarė tik 0,11 proc. BNP.

2018 m. Lietuva ėmėsi aktyvesnių veiksmų siekdama įgyvendinti darnaus vystymosi tikslus (DVT). Lietuvos Respublikos Seimas patvirtino rezoliuciją[16] Nr. XIIIP-2564 „Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimas Lietuvoje“, kurioje pabrėžiama

Šaltinis: Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija

tarptautinio bendradarbiavimo ir vystymosi svarba. Lietuva turi 11 vietų Europos Parlamente. Pagal Parlamento narių reitingus,[17] nė vienas iš mūsų EP narių negauna reikiamų balų, kad tilptų į pirmąjį aktyviausių EP narių šimtuką.

2018 m. liepos 5 d. Lietuva oficialiai tapo 36-ąja Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (OECD[18]) nare.

Lietuvai yra itin svarbu pabrėžti nacionalinius interesus tarptautinių santykių kontekste tam, kad šalis galėtų aktyviai dalyvauti tarptautinių komitetų, organizacijų veikoje. Lietuva turi daug skirtingų teisių ir pareigų tarptautinėje bendruomenėje, deja, kartais šis prioritetas nėra akcentuojamas nacionaliniu lygmeniu.

Rekomendacijos

Pajamos ir turtas:

1. Sukurti realistišką skurdo mažinimo strategiją, kurios tikslai būtų ambicingi, kuri apimtų skurdo rodiklių apžvalgą, nustatytų pagrindines politikos kryptis, kurios būtų neatskiriamos nuo skurdo mažinimo ir nustatytų plataus užmojo tikslus ir priemones jiems pasiekti.
2. Padidinti pensininkų, vienišų tėvų ir didelių šeimų, neįgalių žmonių pajamas.
3. Siekiant sumažinti skurdo spąstus, kuriuos žmonės patiria dėl skolų, būtina sumažinti atsiskaitymus iš darbo užmokesčio. Atskaitos turėtų siekti ne daugiau kaip 20 proc. nuo minimalaus darbo užmokesčio.

Migracija:

1. Migracijos politika turėtų būti holistinė, apimanti visus imigracijos aspektus. Migracijos politika turėtų apimti įvairius žmonių judėjimo elementus, tokius kaip prieglobstis, (darbas) imigracija, integracija / integracija, diaspora, kovos su prekyba žmonėmis politika, kita.
2. Gerinti bendradarbiavimą tarp agentūrų ir pilietinės visuomenės organizacijų, kurios sprendžia skirtingus migracijos elementus ir, kita vertus, dabartinius socialinius ir ekonominius iššūkius.

Lyčių lygybė:

1. Atsižvelgiant į didelį atotrūkį tarp vyrų ir moterų įvairiose visuomenės srityse, rekomenduojama, kad lyčių lygybė būtų pripažinta prioritetu nacionaliniu lygmeniu. Nuosekliai įgyvendinti lyčių aspekto integravimo priemones visais politikos lygmenimis yra būtina.
2. Pašalinti lyčių stereotipus švietime; taikyti aktyvias specialiąsias priemones, skirtas lyčių skirtumams įveikti, ir plėtoti lyčių lygybei palankų visuomenės požiūrį. Daugiau dėmesio skirti veiksmingoms šeimos ir darbo derinimo priemonėms užtikrinti, skatinti moterų lyderystę.

Vystomasis bendradarbiavimas:

1. Turėtų būti atsižvelgta į įsipareigojimą dėl OPV – parengtas realistiškas subalansuotas planas ir skatinamas aktyvesnis ministerijų įsitraukimas.
2. Turėtų būti skatinamas aktyvesnis dalyvavimas esamose narystėse, komitetuose ir susitarimuose, o pasaulinis bendradarbiavimas ir Lietuvos aktyvesnis dalyvavimas turėtų tapti prioritetiniu.

[1] Skurdo tinklas. Skurdas ir socialinė atskirtis Lietuvoje 2018 m., 8 psl. (2015.03.25). http://www.stopskurdas.lt/wp-content/uploads/2018/10/SKURDAS-IR-SOCIALINĖ-ATSKIRTIS-2018.pdf?fbclid=IwAR1dW-ZJi8t_LJM4ZtYFchHG7USbwp0ivusDlATMf7yIBg6UYOije_1_js (25.03.2019).
Gini koeficientas (Džinio koeficientas) – Pajamų nelygybė paprastai suprantama kaip nevienodas pajamų pasiskirstymas tarp individų visuomenėje, t. y. atotrūkis tarp turtingųjų ir skurstančiųjų pajamų. Gini koeficientas yra dažniausiai naudojamas pajamų pasiskirstymo netolygumo matas, jis apskaičiuojamas remiantis statistine matavimų sklaida (dispersija), ir kinta skalėje nuo 0 iki 1 (arba 100). Kuo šis rodiklis didesnis, tuo didesnė yra nelygybė.

[2] Europos Komisija (2018). Šalies ataskaita. Lietuva 2018. https://goo.gl/Et5LCS (25.03.2019).

[3] Įsakymas dėl Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2015–2021 metų programos įgyvendinimo veiksmų plano 2018–2021 metams patvirtinimo, pub. L. No. Nr. A1-331 (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministras, 2018). (25.03.2019).

[4] Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba. 2018–2020-ųjų metų strateginis veiklos planas. 2017. (25.03.2019).

[5] Moterys ir vyrai Lietuvoje 2017. Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/services-portlet/pubeditionfile?id=30580&fbclid=IwAR2FlVrIJIE4tQAtIoSlD5jBBZ5GYfFt94gaNHMRreNVL6X5LWf2lekFpE. (25.03.2019).

[6] BNS. „Žemiau skurdo ribos – daugiau kaip penktadalis lietuvių.“ Diena.lt. 2018. http://www.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/zemiau-skurdo-ribos-daugiau-kaip-penktadalis-lietuviu-876317. (25.03.2019).

[7] Lithuania | Time | 2015 | Gender Equality Index. EIGE. https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2015/domain/time/LT. (25.03.2019).

[8] Andrikienė, Laima, and Vaičiūnienė, Rūta, „Lyčių nelygybė Lietuvoje: analizė ir vertinimas remiantis lyčių lygybės indeksu 2015 (EIGE).“ KULTŪRA IR VISUOMENĖ. Socialinių Tyrimų žurnalas., 2016. http://culturesociety.vdu.lt/wp-content/uploads/2017/02/4_Andrikiene_Vaiciunienie_LyciunelygybeLietuvoje.pdf. (25.03.2019).

[9] Moterys ir vyrai Lietuvoje 2017. (25.03.2019).

[10] Profeta, Paola. "Gender Equality in Decision-Making Positions: The Efficiency Gains." Intereconomics. February 01, 2017. https://archive.intereconomics.eu/year/2017/1/gender-equality-in-decision-making-positions-the-efficiency-gains/#footnote-32050-7.

[11] Lietuvos socialinių tyrimų centras, Etninių studijų institutas, viešosios pozicijos vardu. 2019 tyrimo rezultatai, http://www.ces.lt/wp-content/uploads/2010/02/Visuomen%C4%97s-nuostatos-apklausos-rezultatai_2019.pdf (25.03.2019).

[12] Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba – Galimų diskriminacijos apraiškų bei visuomenės tolerancijos įvairioms socialinėms grupėms įvertinimas. Šaltinis: https://www.lygybe.lt/data/public/uploads/2016/02/galimu-diskriminacijos-apraisku-bei-visuomenes-tolerancijos-ivairioms-socialinems-grupems-ivertinimas.pdf (25.03.2019).

[13] Diversity Development Group, Lithuanian Report on Migration, Sustainability and Development Education, 2018, https://www.developtogether.eu/documents/outputs/national-audit-reports/Lithuania.pdf (25.03.2019).

[14] Europos Komisija, Tarptautinis bendradarbiavimas ir plėtra, 2018m. https://ec.europa.eu/europeaid/news-and-events/europe-remains-worlds-biggest-development-donor-eu744-billion-2018_en, (25.04.2019).

[15] Lietuvos vystomasis bendradarbiavimas, https://www.orangeprojects.lt/lt/naujienos/praeitais-metais-lietuva-skyre-beveik-50-milijonu-euru-besivystancioms-salims, (25.04.2019).

[16] Lietuvos Respublikos Seimas, Priimta rezoliucija dėl JT darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo Lietuvoje, 2018, https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=119&p_k=1&p_t=261138, (25.04.2019).

[17] Europos parlamentarų reitingai, http://www.mepranking.eu/state.php?st=LT&order=SCORE#meps, (25.04.2019).

[18] EBPO narės sutinka oficialiai pakviesti Lietuvą kaip 36-ąją organizacijos narę, http://www.oecd.org/countries/lithuania/oecd-members-agree-to-formally-invite-lithuania-as-36th-member.htm, (25.04.2019).

Užrašai

Užrašai

KURK DARNIĄ EUROPĄ VISIEMS

Europinio masto projektas „Darni Europa Visiems“ (angl. Make Europe sustainable for all – MESA) yra įgyvendinamas 15 Europos valstybių. Projektą koordinuoja Europos aplinkos apsaugos biuras (angl. EEB). Šiuo projektu siekiama didinti piliečių, PVO ir politikos formuotojų supratimą apie „Darbotvarkę 2030 m.“ ir darnaus vystymosi tikslus (DVT), kuriuos 2015 m. priėmė 193 Jungtinių Tautų valstybės narės.

Projekto esminės kampanijos apima nelygybės, darnaus žemės ūkio, lyčių lygybės, klimato kaitos, migracijos ir darnaus vartojimo bei gamybos temas. Ši ataskaita buvo parengta kaip projekto „Kova su nelygybe Europoje“ dalis ir prisideda prie pasaulinės nelygybės kampanijos „Faces Of Inequality“, kuri suteikia veidą ir matomumą socialinei atskirčiai, skurdui ir diskriminacijai.

#SDGS4All ▪ https://makeeuropesustainableforall.org ▪ https://makeeuropesustainableforall.org/fight-inequalities https://gcap.global/faces-of-inequality

Nacionalinė nevyriausybinių vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma (toliau NNVBO Platforma) – vystomojo bendradarbiavimo (VB) srityje dirbančias Lietuvos organizacijas vienijanti asociacija. NNVBO Platforma įsteigta 2007 m. kovo 29 d. ir šiuo metu vienija 20 narių.
NNVBO Platforma dirba tam, kad Lietuvoje stiprėtų įvairioms kultūroms atvira, pilietiška ir demokratiška visuomenė, būtų išplėstos galimybės Lietuvos NVO dalyvauti tarptautinėse vystomojo bendradarbiavimo veiklose ir ugdomi jų gebėjimai. Atstovaujame nevyriausybinėms vystomojo bendradarbiavimo organizacijoms Lietuvoje, Europos Sąjungoje, kitose tarptautinėse organizacijose, aktyviai dalyvaujame formuojant ir įgyvendinant Europos Sąjungos ir Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politiką.